

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

КОПІЄВСЬКА Ольга Рафаїлівна

УДК 168.522:008 (477)

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИКАХ
УКРАЇНИ: ГЛОБАЛЬНИЙ, ГЛОКАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ
ТА ЛОКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
(кінець ХХ – початок ХХІ ст.)**

26.00.06 – прикладна культурологія. Культурні практики

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора культурології

Київ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано на кафедрі культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури України (Київ).

Науковий консультант: доктор історичних наук
Карпов Віктор Васильович,
Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи

Офіційні опоненти: доктор культурології, доцент
Жукова Наталія Анатоліївна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
завідувач кафедри графіки
Видавничо-поліграфічного інституту

доктор культурології, доцент
Колесник Олена Сергіївна,
Національний університет
«Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка»,
професор кафедри філософії та культурології

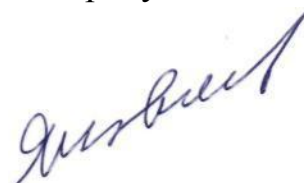
доктор філософських наук, професор
Розова Тамара Вікторівна,
Одеський національний
політехнічний університет,
завідувач кафедри культурології,
мистецтвознавства та філософії культури

Захист відбудеться 27 вересня 2018 р. о 12.00 год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.850.01 у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв за адресою: 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корпус 15.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв за адресою: 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корпус 11.

Автореферат розіслано 23 серпня 2018 року.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради,
доктор культурології, доцент

О. В. Яковлев

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап історичного розвитку України проходить під впливом процесів глобалізації, які характеризуються значними соціально-ціннісними змінами, перетвореннями в політичній та економічній сферах і трансформацією національних основ культурного життя. Реалії сьогодення актуалізують проблеми гуманізації суспільства, ототожнення сутності національної духовності із загальнолюдськими універсаліями, що включають норми й принципи, якими керується людство, розбудовуючи своє майбутнє. Кінець ХХ ст. та початок ХХІ ст. в Україні відзначилися активними дослідженнями сучасної культури, пов'язаними з проблемою глобалізації, тематика якої широко представлена в теоретичному доробку як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Це пояснюється особливістю процесів, що відбуваються в останні десятиліття як в Україні, так і у світі, які характеризуються пост-індустріальною інформатизацією, відкритістю суспільного життя, економічних, політичних і соціокультурних зв'язків. Тому в гуманітарному дискурсі культурні практики постають як феномен глобально-цивілізаційних процесів. У цьому контексті акцентуація на глокальному й локальному вимірах відкриває нові аспекти розуміння проблем культуротворення.

При аналізі трансформаційних процесів у культурних практиках України кінця ХХ – початку ХХІ ст. крізь призму глобального, глокального та локального варто враховувати проблему невідповідності між сталими стратегіями культуротворення та культурними реаліями сьогодення, що потребують принципово інших підходів до розробки і впровадження дієвих соціокультурних перетворень задля забезпечення та реалізації культурних і творчих потреб людини. Це значною мірою обумовлює той спектр проблематики, який пов'язаний з питанням сприяння розвитку культури, що залишається однією з пріоритетних функцій держави, потребує наукового обґрунтування, відповідного підкріплення на правовому, організаційному й інституційному рівнях. На цьому шляху відкриваються перспективи для глибокого, всебічного аналізу глокальних і локальних особливостей розвитку культурних практик сучасної України.

Дослідження трансформаційних процесів і пов'язаних з ними проблем у науці не тільки набувають якісно нових характеристик і підходів, а й потребують їх теоретичного осмислення і концептуалізації. У цьому контексті завданням прикладної культурології як міждисциплінарної сфери знань постає проблематика теоретико-методологічного обґрунтування культуротворчих процесів, пов'язаних з трансформаційними видозмінами на глобальному, глокальному й локальному рівнях, і визначення референтного поля об'єктів студіювання.

Тривалий час зміни в культурі теоретики пов'язували зі змінами ролі та функцій політичного устрою в становленні та розвитку держави, а також ролі еліт, що певною мірою обмежувало можливості цілісного вивчення трансформаційних моделей і їх впливу на культурні практики. Зміни, що відбуваються в сучасній Україні, вимагають зосередитися на моделях трансформації культури, культурних практик, що, відповідно, потребує вирішення значної кількості актуальних проблем, серед яких – проблема культуротворення під час трансформаційних процесів

в умовах глобального, глокального та локального, що актуалізує необхідність вивчення низки дотичних питань, а саме: вплив цих процесів на культурну матрицю та культурний ландшафт, ідентифікацію суспільства й особистості; розвиток ціннісних пріоритетів у сучасних умовах розвитку України.

Розгляд особливостей досліджуваних процесів у культурі сучасної України в контексті глобальних, глокальних і локальних вимірів значною мірою обумовив звернення до аналізу спектру проблем, які виникають у процесі трансформаційних змін, і досвіду їх розв'язання – як теоретичного, так і практичного – у зарубіжних країнах.

Локальний контекст розвитку сучасних культурних практик актуалізує питання збереження та передачі традицій від покоління до покоління й пов'язану з цим проблему ідентичності та національного інтересу. З огляду на те, що в Україні відсутнє чітке розуміння національного інтересу, його прояву в сучасних культурних практиках, постає нагальна потреба в осмисленні цієї проблеми, що дозволить вирішити значну кількість різнопланових проблем, серед яких – роль зацікавлених стейкхолдерів як представників інституцій громадянського суспільства в сучасному європейському культуротворчому процесі. Громадянське суспільство, своєю чергою, зосереджує увагу на дотичних проблемах: культурній функції держави, реалізації культурних потреб громадян і їх взаємообумовленості.

Таким чином, вивчення культурних практик, їх трансформацій відповідає актуальним завданням сучасного розвитку науки та зумовлене важливістю емпіричного й теоретичного осмислення наукового потенціалу в цій сфері задля визначення нагальних проблем сучасності та шляхів їх розв'язання. Актуальність дисертації обумовлена необхідністю наукової апробації новітніх концептуальних моделей розбудови української культури з урахуванням глобальних і глокальних трансформацій культурних процесів суспільства та їх локальних особливостей; формуванням науково-методологічних засад культурних практик в Україні; відсутністю комплексних студій локальних особливостей культурних практик у їх глобальному й глокальному контексті. Всебічне міждисциплінарне вивчення локальних особливостей культурних практик у соціокультурній об'єктно-предметній сфері вирішить **наукову проблему** визначення локальних особливостей трансформаційних процесів у культурних практиках України в глобальному і глокальному контекстах кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв відповідно до тематичного плану науково-дослідницької діяльності навчального закладу. Дослідження є частиною комплексної теми «Актуальні проблеми культурології: теорія та історія культури» (державний реєстраційний номер: 0115U001572), у межах якої особисто здобувачем опрацьовано теоретико-методологічні аспекти культурних трансформацій в Україні як суверенній державі в контексті глибинних змін моделі суспільно-політичного розвитку й активізації глобальних впливів з урахуванням неоднозначності результатів останніх, а також співвідношення локального, глобального і глокального в культурних практиках.

Мета дослідження – на основі аналізу дихотомії «глобальне – локальне» та глокальної бінарності розкрити особливості трансформаційних процесів, що відбуваються в культурних практиках сучасної України.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких **завдань**:

- дослідити та систематизувати існуючі теорії щодо концептуалізації культурних практик у сучасному науковому дискурсі, їх тематизацію в модусі прикладної культурології;
- виокремити основні моделі трансформацій у культурі, культурних практиках зокрема, здійснити їх дескриптивний аналіз у контексті глобальних, глокальних і локальних змін;
- у контексті проблеми трансформації культурних практик розкрити вплив глобалізації на зміни, які відбуваються в культурній картині світу;
- проаналізувати досвід формування і збереження європейської культурної матриці, культурного ландшафту та його архітекtonіки;
- виявити теоретико-методологічний інструментарій і практичний потенціал соціокультурного картування;
- дослідити локальні особливості національних культурних практик, виявити їх ознаки;
- визначити головних стейкхолдерів культурних трансформацій і їх функції;
- дослідити особистісні й інституційні рівні функціонування культурних практик, охарактеризувати їх організаційно-правові засади в контексті євроінтеграційних процесів;
- розкрити характерні особливості культуротворчої місії культурних благ і базових соціокультурних інститутів у процесі забезпечення й реалізації культурних потреб українців.

Об'єкт дослідження – трансформаційні процеси в культурних практиках України.

Предмет дослідження – локальні особливості культурних практик у глобальному та глокальному контексті.

Хронологічні межі обумовлені геополітичними змінами, що відбулися в кінці ХХ ст. та призвели до геокультурних трансформацій на початку ХХІ ст., у контексті яких відбувається становлення та розвиток сфери культури незалежної України.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань і з'ясування сутності трансформаційних процесів у культурних практиках сучасної України були застосовані такі загальнонаукові методи, як: аналіз, синтез, історизм, порівняння, систематизація, узагальнення.

Науковою основою дисертації є *міждисциплінарний корелятивно-інтегративний підхід*, що поєднує *культурологічний, історико-філософський, соціологічний, політологічний* принципи аналізу. У роботі застосовано *герменевтичний підхід*, що передбачає розуміння тих чи інших культурних феноменів і дозволяє усвідомити специфіку перебігу цих процесів. Застосування *аксіологічного підходу* зумовлене

необхідністю з'ясування ролі та значення цінностей у культурних трансформаційних процесах. Для дослідження еволюції й осмислення цих процесів у культурних практиках і систематизації їх інтерпретації в науковому дискурсі використано *метод історичного моделювання*, що дозволило узагальнити наявний досвід і сучасний стан теоретичної розробки проблеми та на цій підставі уточнити понятійно-категоріальний апарат.

Структуризація понятійно-категоріального апарату, осмислення низки культурологічних, соціологічних, політологічних, а також правових концепцій потребували застосування *аналітико-синтетичного й системно-структурного методів*; а дослідження потенційних можливостей практичної реалізації культуротворчої місії на особистісному й інституційному рівні – використання *структурно-функціонального методу* та *методу аналогії*.

Суттєве значення для дослідження має також *метод філософського узагальнення й універсалізації*, який дозволив у неоднозначних формулюваннях і висловлюваннях, зафіксованих у різноманітних джерелах, виявити спільну світоглядну парадигму.

Теоретичну базу дослідження становлять як фундаментальні, так і узагальнюючі дослідження в галузі теорії й історії культури, культурології, соціології, частково політології та права. Теоретичною базою роботи стали:

– дослідження дефініцій практики, культурних практик (Л. Болтанскі, П. Бурдьє, М. Гайдеггер, Л. Вітгенштайн, Ж. Делез, Н. Еліас, О. Кравченко, С. Кримський, Б. Латур, А. Макінтайр, Г. Меднікова, М. Мосс, І. Петрова, К. Поланьї, А. Реквіц, М. де Серто, Л. Тевено, Ч. Тейлор, М. Фуко, О. Шинкаренко, О. Яковлев);

– фундаментальні дослідження, присвячені трансформаційним процесам в культурі зарубіжних (А. Аппадурі, К. Апель, З. Бауман, У. Бек, П. Бергер, С. Гантінгтон, Г. В. Ф. Гегель, Й. Гердер, Е. Еріксон, О. Конт, К. Маркс, Г. М. Маклюєн, Ф. Ніцше, К. Поланьї, Р. Робертсон, Г. Терборн, А. Тойнбі, Е. Тоффлер, М. Фуко, Ф. Фукуяма, О. Шпенглер, К. Ясперс й ін.), російських (А. Ашкерів, М. Бердяєв, Л. Виготський, М. Данилевський, Т. Заславська, В. Іонесов, Д. Лихачов, О. Лосєв, Ю. Лотман, В. Межуєв, О. Пігальов, В. Соловійов, П. Сорокін, Є. Трубецької) та українських (М. Безносів, В. Буряк, О. Дзьобань, С. Кримський, С. Пахоменко, В. Пилипчук, Ю. Рябой) теоретиків;

– праці щодо політичної моделі трансформації культури, культурних практик, зокрема пов'язаної зі зміною державного устрою, пошуку «справедливості та порядку» (Аристотель, Геракліт, Т. Кампанелла, Конфуцій, Лао-Цзи, Дж. Локк, Н. Мак'явеллі, Ш. Монтеск'є, Т. Мор, Піфагор, Платон, Ж.-Ж. Руссо), з культурою виховання та навчання (Г. В. Ф. Гегель, Й. Гердер, І. Кант), розвитком продуктивних сил і суспільного виробництва, загальноекономічними проблемами (Дж. Локк, К. Маркс, І. Михасюк, С. Мочерний, К. Поланьї, Д. Рікардо, А. Сен-Сімон, С. Сімонді, А. Сміт, Д. Стеченко, А. Токвіль, Л. Чернюк), обґрунтуванням суспільної ієрархії, тобто з елітарною концепцією (Д. Белл, А. Бичко, З. Бжезінський, Й. Ф. Гербарт, Ю. Давидов, Р. Дебре, Н. Жукова, Т. Заславська,

Е. Ледерер, Г. Моска, І. Надольний, Ф. Ніцше, Х. Ортега-і-Гассет, В. Парето, М. Попович, В. Скуратівський, А. Тойнбі);

– праці щодо специфіки трансформаційних процесів у добу формування та функціонування інформаційного суспільства К. Апеля, Р. Барта, П. Берка, Є. Більченко, Л. Виготського, Ж. Бодріяра, М. Бубера, П. Бурдьє, Л. Вітгенштайна, К. Гірца, Ж. Дельоза, У. Еко, С. Кримського, Г. Лассуелла, К. Леві-Стросса, О. Леонтєва, А. Моля, Ч. Морріса, Г. Почепцова, П. Сорокіна, Г. Тарда, Е. Тоффлера, М. Фуко, К. Ясперса й ін.;

– розвідки зарубіжних (А. Аппадурі, З. Бауман, У. Бек, З. Бжезінський, І. Валлерстайн, У. Ганнерс, Д. Лал, Т. Левітт, Б. Маліновський, Ю. Норберг, К. Оме, Р. Робертсон, Дж. Ю. Стігліц, Дж. Фрідман та ін.), російських (О. Бессонова, Ю. Кнатько, В. Межуєв, Г. Новосельцева, М. Чешков) та українських (Ю. Богущкий, В. Буряк, О. Дзьобань, Р. Кісь, О. Кравченко, О. Олійник, Ю. Павленко, В. Пилипчук, Т. Розова, О. Рубанець, В. Співак, В. Шейко й ін.) теоретиків, у яких розкриваються питання глобального й глокального в культурі та її локальні особливості;

– аналіз трансформаційних процесів у контексті глобальних і глокальних перетворень та локальних особливостей обумовив необхідність виокремлення дискурсу щодо розуміння «культурної матриці» (Е. Баркова, О. Бессонова, О. Мельничук, М. Можейко, В. Ніконов, І. Шумська), «культурного ландшафту» (О. Арсенєва, В. Каганський, О. Кусков, О. Нікітіна й ін.), «національної ідентичності» (М. Розумний, О. Титар, Д. Шевчук, О. Шульган, О. Яковлев, Т. Ящук); «традицій» (В. Артюх, С. Безклубенко, Г. Ващенко, В. Вовкун, П. Герчанівська, Д. Матяш, І. Надольний, К. Настояща, І. Пилипенко); «ментальності» (В. Заболоцький, С. Кримський, О. Стражний, А. Фурман, О. Хутка, І. Шумська й ін.);

– значну увагу приділено проблемі культурної ідентифікації, основою вивчення якої стали роботи зарубіжних теоретиків: Х. Абельса, Б. Андерсена, Т. Адорно, Е. Гелнера, Е. Еріксона, Ж. Лакана, Н. Лумана, Г. Маркузе, Е. Юнгера; російських: В. Бібіхіна, В. Бичкова, П. Гуревича й ін.; а також вітчизняних: С. Кримського, В. Личковаха, Л. Нагорної, В. Полікарпова, Ю. Рижова, В. Розіна, В. Табачковського, О. Титар, Г. Фесенко, К. Шелупахіної, О. Шульган;

– наукові дослідження з теорій стейхолдерства (Р. Акофф, Д. Луффман, Д. Ньюбоулд, В. Прохоров, Р. Фріман й ін.); основ картування (О. Берлянт, Л. Браун, Я. Дідух, К. Єсіпович, К. Кузнецова, А. Лютий, В. Селяков, І. Скалабан, Т. Фіцайло, Д. Якушенко).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є авторською, теоретично достовірною й логічно завершеною науковою роботою з актуальних проблем прикладної культурології.

Уперше:

– в українській прикладній культурології досліджено трансформаційні процеси, що відбуваються в національних культурних практиках на межі ХХ і ХХІ ст. як наслідок глобальних впливів, реалізації регіональних сценаріїв з урахованням локальних і глокальних особливостей соціокультурного розвитку;

- концептуально синтезовано культурологічну ідею щодо осмислення проблем взаємозв'язку глобального, локального та глокального вимірів сучасної культури, у культурних практиках зокрема;

- введено в науковий обіг прикладної культурології поняття *культурні практики, соціокультурне картування*, визначено їх місце в предметному полі науки;

- проведено детальний аналіз інституційної й організаційно-правової практики щодо реалізації культурної функції держави, а також особливостей здійснення та впровадження сучасних культурних практик у діяльність базової мережі закладів культури;

- доведено необхідність запровадження в понятійно-категоріальний апарат вітчизняної прикладної культурології терміна *стейкхолдер культурних трансформацій*, розкрито його змістове наповнення.

Розширено:

- понятійний апарат, що відображає форми функціонування української культури в її глобальному, локальному і глокальному контексті; запропоновано авторське визначення понять *культурна функція держави, культурні права та свободи, культурний ландшафт, культурна архітектоніка*;

- теоретичну репрезентацію механізмів державного регулювання управління культуротворчими практиками з урахуванням локальних особливостей, наслідків запровадження плюралістичної моделі суспільно-економічного розвитку в умовах глобалізації і глокалізації світу;

- дефініцію поняття *культуротворча місія* закладу культури.

Набули подальшого розвитку:

- концептуальні підходи щодо осмислення практики реалізації культурної функції держави;

- дослідження особливого впливу цивілізаційних процесів на культурні практики в їх глобальному і глокальному контексті;

- науково-практичні уявлення про роль локальних особливостей вітчизняних культурних практик і їх урахування в зовнішній і внутрішній культурній розбудові;

- практичні рекомендації щодо ефективного використання національних культурних благ для цивілізаційного розвитку України в добу глобалізації та глокалізації світу.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній культурології досліджено трансформаційні процеси в культурних практиках України кінця ХХ – початку ХХІ ст. в умовах її глобальних, глокальних і локальних змін. Теоретичні узагальнення дисертації закладають методологічні основи наукового вивчення феномену трансформацій вітчизняних культурних практик під впливом глобалізаційних процесів і радикальних змін глокальної та локальної моделі власного розвитку. Отримані наукові результати можуть бути використані як теоретичні імпульси для подальшого розвитку культурологічної епістемології, глобалістики, глокалістики (регіоналістики).

Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що здобуті теоретико-методологічні положення та науково обґрунтовані рекомендації можуть бути використані: у практичній діяльності органів виконавчої влади, які ведуть організаційно-правову діяльність з реалізації державної політики у сфері культури; у роботі соціокультурних інститутів із забезпечення культурних прав і свобод людини; у програмних курсах з підвищення кваліфікації керівників і фахівців закладів культури; при розробці стратегії та програм культурної розбудови як у її локальному, так і в глокальному (європейський простір) і глобальному вимірі (світовий масштаб); при викладанні загальних і спеціальних курсів з теоретичної та прикладної культурології.

Результати дисертації можуть бути використані при розробці науково обґрунтованих рекомендацій органам влади стосовно вдосконалення основ управлінської діяльності з адаптації вітчизняної соціокультурної сфери до євроінтеграційних спрямувань України; при розробці навчальних дисциплін і навчально-методичної літератури з курсів «Прикладна культурологія», «Культурна функція держави», «Організація діяльності закладів культури», «Стартапи у сфері культури», «Соціокультурне картування», «Трансформаційні процеси в культурі».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, у якому репрезентовано трансформаційні процеси в культурних практиках у їх глобальному, глокальному та локальному вимірах. Теоретично осмислено й запропоновано в науковий обіг прикладної культурології дефініції *культурні практики, соціокультурне картування*. Визначено сутність соціокультурного картування, розроблено програму підвищення кваліфікації його впровадження в практичну діяльність. Для керівників і фахівців сфери культури розроблено освітні кейси, які дозволяють підвищити ефективність культуротворчої практики закладів культури. Розроблено процедуру забезпечення якості менеджменту академічної мережі закладів освіти культурно-мистецького спрямування.

Наукові результати отримані дисертантом особисто і впроваджені в практичну діяльність, що підтверджено: сертифікатом (the EU funded project TRUST: «Towards Trust in Quality Assurance Systems» #516935-TEMPUS-1-2011-1-FI-TEMPUSSMGR, 16 July, 2018), актом (Департаменту культури Вінницької міської ради від 17.05.2018 № 7), довідками (Міністерства культури України від 25.07.2018 № 3346/4/13-18, Управління культури, національностей та релігій Київської обласної державної адміністрації від 07.05.2018 № 37, Виставкової федерації України від 10.07.2018, Української бібліотечної асоціації від 11.04.2018).

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи оприлюднені на міжнародних, усеукраїнських наукових і науково-практичних, науково-теоретичних конференціях, семінарах, круглих столах: «Відкриті еволюціонуючі системи» (Київ, 1–30 грудня 2003 р.), «Українська культура: стан та перспективи розвитку» (Київ, 10 грудня 2004 р.), «Духовна культура як домінанта українського життєтворення» (Київ, 22–23 грудня 2005 р.), «Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації» (Київ, 1–2 червня 2007 р.), «Закордонне українство: утвердження української присутності у світі» (Ужгород, 14–15 травня 2008 р.), «Фундаментальні і прикладні дослідження рекреаційно-дозвілдової сфери в контексті євроінтеграційних процесів» (Київ,

12–13 травня 2008 р.), «Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми» (Київ, 6–7 червня 2008 р.), «Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей» (Харків, 15–17 жовтня 2009 р.), «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 18–19 листопада 2010 р.), «Українська культура XXI століття: стан, проблеми, тенденції» (Київ, 22 грудня 2010 р.), «Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики» (Київ, 27 травня 2011 р.), «Інформаційна та виставкова діяльність в економічному та соціокультурному просторі України» (Київ, 24–26 травня 2011 р.), «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 22–23 листопада 2013 р.), «Діалог культур у просторі полікультурного світу» (Київ, 9–10 листопада 2012 р.), «Трансформаційні процеси в освіті і культурі: традиція і сучасність» (Київ, 24–25 квітня 2013 р.), «Індустрія дозвілля в сучасному світі: теорія, історія, практика» (Київ, 22–23 травня 2013 р.), «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики» (Київ, 21–22 березня 2013 р.), «Мистецька освіта в культурному просторі України XXI століття» (Київ, 28–30 квітня 2015 р.), «Ціннісні зміни молоді та сучасні форми культуротворчості» (Вінниця, 5 листопада 2015 р.), «Інноваційні технології у сфері культури» (Київ, 7 квітня 2016 р.), «Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі» (Київ, 7–8 квітня 2016 р.), «Креативні індустрії в сучасному культурному просторі» (Київ, 26 травня 2016 р.), «Національні культури в глобалізованому світі» (Київ, 6–7 квітня 2017 р.), «Культурні та креативні індустрії: історія, теорія та сучасні практики» (Київ, 24 квітня 2017 р.), «Синергія в культурному просторі сучасності» (Київ, 29–30 березня 2018 р.), «Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин» (Київ, 18–19 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено в 78 публікаціях: 2 одноосібних і 2 колективних монографіях, 26 статтях у фахових виданнях, затверджених МОН України за напрямом «культурологія», з яких 6 включені до міжнародних науково-метричних і реферативних баз, 2 статтях у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 46 публікаціях в інших наукових виданнях і збірниках матеріалів наукових конференцій.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Соціально-культурні аспекти організації діяльності парків в країнах зарубіжжя» за спеціальністю 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності» було захищено 1999 року в Київському національному університеті культури і мистецтв, її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура дисертації зумовлена її метою та дослідницькими завданнями. Робота складається з анотації (українською й англійською мовами) зі списком публікацій, вступу, 5 розділів (17 підрозділів), висновків, списку використаних джерел, додатків, до яких включено список публікацій за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дослідження. Загальний обсяг тексту становить – 487 сторінок, основний – 380 сторінок (15,8 авт. арк.). Список використаних джерел налічує 537 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету й завдання, встановлено хронологічні межі дослідження, розкрито сутність наукової проблеми і ступінь її розробки, окреслено методологічні принципи, охарактеризовано наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне і практичне значення, наведено список публікацій за темою дисертації, відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Концептуальне осмислення трансформаційних процесів у культурних практиках: досвід теоретичного опрацювання»** проаналізовано роботи щодо осмислення поняття *культурні практики*, здійснено їх систематизацію, виокремлено основні моделі культурних трансформацій, відпрацьовано понятійно-категоріальний апарат дослідження.

У підрозділі 1.1 *«Тематизація культурних практик у науковому дискурсі»* осмислено зростання інтересу до теорій культурних практик, їх предметних дослідницьких зон.

Наголошено, що концептуалізація теорії культурних практик потребує теоретичної рефлексії на предмет становлення «нової культуральної історії», іманентною ознакою якої стає «тяжіння до культурних практик» (П. Берк, Г. Грінченко, Р. Дарнтон, Н. Девіс, М. Кром, Г. Меднікова, Л. Хант, Б. Цимон, О. Шинкаренко). Проаналізовано теоретичний доробок представників Школи «Анналів», у межах якої відбувся поворот до історичної антропології, історії повсякденності, культурні практики якої стають однією з провідних проблем дослідження нової культуральної історії (Б. Лепті, Ж. Ревель, Р. Шартьє).

Суть культурних практик опрацьовано в контексті теорії Cultural Studies, яка являє собою «міждисциплінарне» або «трансдисциплінарне» поле досліджень, репрезентоване відкритою системою ключових понять, практичних установок і дослідницьких орієнтирів, необхідних для осмислення складного за структурою й неоднорідного простору сучасної культури. Cultural Studies є самостійним напрямом гуманітарного знання й інституційною формою освітньої практики, представниками яких є Р. Вільямс, Р. Джонсон, Д. Хебдідж, Р. Хоггарт, С. Холл, Дж. Фіске. У межах парадигми Cultural Studies культура стає сукупністю варіативної множинності культурних форм і диференціацій культурних практик, тобто тим соціальним феноменом, що втілює цілісний і водночас різноманітний спосіб життя, у якому існують звичайні люди.

Особливого значення набувають теорії практик, зокрема культурних, у працях українських дослідників: С. Волкова, П. Герчанівської, О. Гриценка, О. Кравченка, В. Личковаха, Г. Меднікової, О. Овчарук, І. Петрової, С. Русакова, В. Судакової, О. Шинкаренко, Р. Шульги, Е. Щапінської, О. Яковлева.

У підрозділі зазначено, що всі розглянуті теорії кореспондуються з різними галузями соціальних і гуманітарних досліджень, що надає можливість побачити тенденцію нової інтерпретації культури у вимірі різноманіття культурних практик. Доведено, що тематизація культурних практик у прикладній культурології передбачає розробку понятійно-категоріального апарату, використання якого дозволяє теоретично обґрунтувати й детально описати розробку алгоритму їх реалізації як сукупності

дій, прийомів, методів, вербальної та невербальної комунікації, як необхідного жестуального супроводу з урахуванням специфіки просторових локалів і топосів їх реалізації.

У підрозділі 1.2 «*Моделі культурних трансформацій: до постановки проблеми*» систематизовано праці щодо проблем трансформації, вказано, що глобалізаційні процеси пов'язані, насамперед, зі становленням інформаційного суспільства, що впливає на всі структуроутворювальні компоненти сучасних культурних практик. Зазначено, що в різних країнах глобалізаційні процеси набувають різних відтінків, що пов'язано з переходом від індустріальної до постіндустріальної цивілізації, до інформаційного суспільства, від біполярного світу до світу зі «світ-системним ядром» з різним державним устроєм, ступенем економічного розвитку. Підкреслено, що дослідження трансформаційних процесів і пов'язаних з ними проблем у науці не тільки набувають якісно нових характеристик і підходів, а й потребують їх концептуалізації. Це обумовлено, насамперед, зміною основних завдань, що постають перед соціумом, серед яких питання щодо реалізації культурних потреб людини, здійснення культурної функції держави в умовах, коли національні культури включені в конкурентну боротьбу з глобальним наступом західного культурного продукту, що призводить до нівелювання тієї чи іншої культури, уніфікації різних культурно-історичних форм на ґрунті впровадження певної моделі, її базових цінностей.

Виокремлено й охарактеризовано основні моделі трансформаційних процесів.

Політична модель трансформації пов'язана зі з'ясуванням місця та ролі в суспільстві як правлячої (опозиційної), так і інтелектуальної еліт. Доведено, що політична модель трансформації містить у собі питання культурної політики, інформаційної та правової культури.

Інформаційна модель трансформації пов'язана з виникненням нового типу людини, а саме – «людини інформаційної», характерними рисами якої є не стільки великий запас інформації, «усезнайство», скільки знання того, де і як цю інформацію можна швидко отримати. Інформаційна культура створює віртуальний світ, тим самим значною мірою заміщаючи світ реальний. «Людина інформаційна» відчуває потребу в цьому вторинному світі чи не більшою мірою, ніж у світі первинному.

Економічна модель трансформації пов'язана з комерціалізацією культури, наступом масового культурного продукту, його споживчою вартістю, ринковою конкуренцією. Економічна модель має беззаперечний вплив на трансформацію свідомості людей.

Модель трансформації суб'єктності пов'язана з проблемою ідентифікації. Частота вживання цього поняття й кількість вкладених у нього смислів у сучасних культурних практиках свідчать про постійні пошуки індивідуальності, цілісності і єдності в різних контекстах. Визначають ідентичність індивідуальну та колективну, національну і громадянську, історичну, регіональну, гендерну, сексуальну, культурну, професійну й ін.

Модель ціннісної трансформації. Кардинальний перегляд соціокультурної ідентифікації людини завжди зумовлював зміну світогляду, зокрема системи цінностей. Категорія цінності формується у свідомості людини шляхом порівняння

різних явищ. Цінними для особистості є ті об'єкти навколишнього світу, які відповідають її духовним, матеріальним, соціальним потребам, моральним ідеалам, принципам і настановам. Тому важлива особливість культури, сучасних культурних практик, полягає в тому, що системи культурних цінностей формуються як на основі відбору певних видів поведінки, так і усвідомленому прагненні до консолідації, що забезпечує найкращі умови для виживання етносу.

Модель трансформації в мистецтві. Трансформаційні процеси в мистецтві пов'язані зі зміною напрямів, течій, стилів, що, своєю чергою, теж є результатом певних змін. Науковці доводять, що трансформація мистецтва впливає на світосприйняття людини. Мистецтво стає основною сферою інтересів і для тоталітаризму, який використовує його як ідеологічний інструмент.

Названі моделі трансформації актуалізують питання висвітлення динаміки розвитку культурних практик, що потребує концептуалізації проблематики трансформаційних процесів у добу глобалізації й особливостей глокального та локального розвитку національних культур.

У підрозділі 1.3 «Глобальне, глокальне та локальне: до визначення понять у сучасній гуманістиці» уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Зазначено, що в науковий обіг поняття *глобалізація* активно увійшло у 80-ті рр. ХХ ст. завдяки американському економістові Т. Левітту, котрий позначив суть глобалізації як злиття ринків окремих товарів, вироблених найбільшими транснаціональними корпораціями. У глобалізаційному дискурсі виокремлено чотири напрями: гіперглобалістів, скептиків, трансформістів, консерваторів. Гіперглобалісти (П. Дракер, К. Оме, Дж. Сорос) вважають суверенітет формою, яка втрачає значення і, відштовхуючись від неоліберальної ідеології, стверджують, що розвиток міжнародних інститутів управління, підвищення їх ролі та значення в системі глобального управління засвідчує «ерозію національних держав». У сучасному науковому середовищі існують різні наукові погляди, що коливаються в діапазоні від ствердження вічного існування національної держави заради підтримки національної ідентичності до заперечення її значення в сучасному світі, оскільки глобальні та регіональні інститути перебирають на себе функції нації-держави.

Таким чином, феномен глобалізації породжує суперечливе ставлення до його природи і впливу на перебіг трансформаційних процесів.

У сучасному науковому дискурсі розрізняють комунікаційну, екологічну, економічну та культурну глобалізацію. У дисертації здійснено порівняльний аналіз змістового наповнення понять *глобалізм*, *глобальність* і *глобалізація*. Зазначено, що глобалізм – це ідеологія домінування світового ринку. Суть глобальності полягає в розумінні того, що світ – це не замкнений простір, адже різні форми економічної, політичної й культурної взаємодії країн стикаються одна з одною та в умовах національних держав проникають у спільність соціальних відносин.

Глобалізацію досліджено в роботі як складний і суперечливий процес, у якому національні держави та їх суверенітет вплітаються в транснаціональне як процес «будівництва» світу шляхом створення глобальних інституційних структур і глобальних культурних практик та форм, включаючи всю різноманітність (мозаїчність) локального.

Поняття *глокалізація* запровадив у науковий обіг Р. Робертсон, котрий визначив його як феномен, що містить у собі комплекс аспектів, пояснити які можна за допомогою «ключових термінів»: культурна політика, культурний капітал, культурні відмінності, культурна гомогенність, етнічна, расова й статева приналежність. Атрибутом глокалізації є її багаторівневність, яка знаходить відображення в реалізації цього явища на світовому, національному, регіональному, організаційно-правовому, галузевому, особистісному рівнях. Кожному рівню відповідає власна інституціоналізація, що зумовлена специфікою реакції конкретної локальності на глобальні процеси.

Локальність розуміється як особливість, яка визначає неповторність національних культур. Локальність у такому розумінні характеризує унікальність культур, що має національну основу, генетичний код. Локальні особливості культур уособлюють своєрідність народу, нації, суспільства, соціальної групи, іншими словами, суб'єкта, до якого вона належить. Локальна культура є ґрунтом для національної ідеї й містить традиції, ментальність, цінності.

Другий розділ **«Глобальність і глокальність у контексті проблеми культуротворення»** присвячено розгляду культуротворчих аспектів проблем, що виникають в умовах глобальних впливів і їх глокальних інтерпретацій.

У підрозділі 2.1 *«Вплив глобалізації на трансформацію картини світу: культуротворчий аспект»* показано, що глобалізація кардинально вплинула на трансформацію загальної культурної картини світу, у якій простежується тенденція до домінування більш економічно розвинутих країн.

Глобалізаційні трансформаційні процеси пов'язані з парадигмою пост-модернізму, з його відмовою від класичного дискурсу, проголошенням деконструкції, з іншим ставленням до комунікації, з відмовою сприймати історію як лінійний закономірний процес, як об'єктивну реальність.

У добу глобалізації актуалізується проблема гуманізму. Гуманізм сприяє міжкультурному діалогу, тобто комунікативному процесу, що є відкритою формою ввічливого обміну між особами й групами осіб з різними етнічними, культурними, релігійними й мовними походженнями та культурною спадщиною на основі взаєморозуміння і поваги, що є важливим чинником культурних практик. Необхідною складовою міжкультурного діалогу є мова.

Аналіз впливу глобалізації на культурні практики дозволяє стверджувати про їх значущість у питанні забезпечення та реалізації культурних прав людини, які, своєю чергою, характеризуються диференційованим підходом і врахуванням індивідуальних смаків і бажань.

У підрозділі 2.2 *«Культурна матриця як основа культуротворення: європейський досвід»* зазначено, що сьогодні існують дві полярні концепції світового порядку: концепція глобалізму, яка виявляється в культурному імперіалізмі та «трайбалізації» (Б. Барбер, В. Личковах, А. Оліва, Р. Робертсон), пов'язаної з етнічним партикуляризмом, нарцисизмом і національно-культурною автаркією. Проблема трайбалізації, як і проблема глобалізації, є актуальною для сучасної України, адже вони сьогодні перебувають у стані боротьби. Глокальність як регіональний сценарій глобалізаційних процесів, а також процеси трайбалізації актуалізують проблему збереження

культурної матриці як основи культурних практик, що ґрунтується на національному ідеалі й водночас є підґрунтям локальних особливостей української культури. Вихідна модель культурної матриці характеризується приналежністю до певного суспільства, країни, території, традицій, мови, поведінки і пов'язана з певними ціннісними кодами, які й відрізняють одну націю від іншої.

Усвідомлення інтенцій посткультури щодо трансформаційних процесів зумовлює розуміння того, що під трансформацію підпадає й поняття *культурна матриця*, у зв'язку з цим з'являється поняття *глобальна культурна матриця*.

У підрозділі 2.3 «*Культурний ландшафт та архітектоніка в контексті співпраці України і ЄС*» вказано, що значна кількість європейських міст, яка має власний культурний ландшафт й архітектоніку, характеризується потужним культуротворчим потенціалом. Водночас ландшафт – це середовище, що характеризується специфічними культурними ознаками, існування яких породжує смислові, речові, утилітарні, символічні взаємодії та зв'язки.

Ландшафтні й архітектурні образи – це посередники між чуттєвими явищами та духовним змістом у культурних практиках конкретної цивілізації. Саме через цілісність зовнішнього культурного образу культурний ландшафт та архітектоніка виражають глибину культурного простору, культурну ідею, якою просякнута конкретна територіальна одиниця, і дають найглибше уявлення щодо культурної унікальності країни, регіону, міста.

Визначаючи культурний ландшафт й архітектоніку як важливу складову культурних трансформацій, європейські ініціативи актуалізують функціональний потенціал міста, що, своєю чергою, стимулює забезпечення привабливого бренду власних територій, туристичного інтересу. Зокрема, наголошено, що наслідки глобалізації актуалізували питання щодо пошуку нових форм і засобів, які б порушили процес зберігання, відновлення, розвитку й популяризації культурних ландшафтів та архітектоніки міст, регіонів, держав. Актуальним для України залишається вивчення позитивного досвіду тих культурних міст, які зуміли зберегти й у деяких випадках відновити свій культурний ландшафт з його національними особливостями, ставши центром світового туризму й уміло залучивши інвестиції.

У підрозділі 2.4 «*Соціокультурне картування як засіб репрезентації й організації культурно-дозвіллевого простору*» систематизовано існуючі теорії щодо розуміння картування, уточнено понятійний апарат, виявлено соціокультурні компоненти картування для ефективного функціонування культурно-дозвіллевого простору.

Соціокультурне картування визначено як сучасний спосіб візуального представлення функціональних компонент сучасних культурно-дозвіллевих просторів у їх глобальному, глокальному і локальному контекстах. Соціокультурне картування в сучасних культурних практиках являє собою ефективний комунікативний засіб, змістовне інформаційне (візуальне) джерело популяризації культурної послуги. Картування вітчизняного культурно-дозвіллевого простору у своєму потенціалі дозволяє стратегічно аналізувати, планувати, організовувати, ефективно використовувати об'єкт картування. Соціокультурне картування сприяє виявленню професійних

функціональних прогалін. Картування дозволяє орієнтуватися в трендових трансформаціях, що дає змогу миттєво змінювати як сам об'єкт картування, так і його предмет.

Доведено, що соціокультурне картування в сучасному культуротворенні посідає визначальне місце й дозволяє спрогнозувати ефективність діяльності зацікавлених суб'єктів культурних практик. У своєму потенціалі соціокультурне картування здатне вирішити низку актуальних для сьогодення культуротворчих проблем як глобального, так і локального характеру.

Третій розділ **«Локальні особливості сучасної української культури: прикладні аспекти»** присвячено розгляду основних локальних особливостей вітчизняних культурних практик, що засновані на вільному виборі людини.

У підрозділі 3.1 *«Традиція як основа збереження локальних культурних практик в умовах глобалізації»* підкреслено, що у зв'язку з формуванням глобальної фінансової та торгової системи, кризою національної держави, проникненням у суспільну свідомість норм культурного релятивізму відбувається розпад традиційних форм міжкультурної солідарності. У роботі традицію визначено як сукупність уявлень, звичаїв, звичок і навичок практичної діяльності, що передаються з покоління в покоління і виступають регулятором суспільних відносин. При аналізі традиції як форми фіксації, закріплення й вибіркового збереження тих чи інших елементів соціокультурного досвіду наголошено на універсальному механізмі його передавання, який забезпечує стійку історико-генетичну спадковість у соціокультурних процесах, трансформаційних зокрема. Вказано, що українська культура є «крейсеруючою» (С. Кримський), тобто в неї включено «величезний масив цінностей багатьох світових культур і їх культурних практик: скіфсько-сарматської, мусульманської, іудейської, античної, візантійської, західноєвропейської, російської, польської» (В. Личковах), а основними домінантами її історичного руху, так само як і полюсами напруги, є римсько-католицька та православна культури. Саме тому традиція як феномен на теренах України має характер універсалізму. Універсалізм українських культурних практик з притаманним їм кордоцентризмом може стати плідним ґрунтом для їх нового відродження.

У підрозділі 3.2. *«Ментальність як культурно-інтегральна ознака нації»* порушено питання щодо позитивних і негативних глобалізаційних впливів. Зазначено, що глобалізація сприяє прискоренню процесу «соціодинаміки культури» (А. Моль), що призводить до збільшення обсягу інформації, одержуваної індивідом, до розширення його кругозору та підвищення інтелектуального рівня. Очевидною відмінністю епохи глобалізму від усіх попередніх епох є стирання комунікаційних кордонів завдяки ЗМІ й мережі Інтернет, які дозволяють розширити можливості пізнання, перебувати, хоч і віртуально, у будь-якому місці у будь-який час. Таке нівелювання кордонів дозволяє не просто ознайомлюватись з іншими культурними практиками, стилем мислення їх представників, традиціями тощо, а й відчувати себе частиною іншої культури, привносячи в неї щось своє, або, навпаки, переймаючи в іншій культурній практиці щось для себе. Трансформації, які відбуваються, як оновлюють, збагачують культуру, так і завдають їй певної шкоди. Саме тому важливим є збереження ментальності в добу глобалізації.

Аналіз феномену ментальності дозволив констатувати, що саме під впливом різних трансформаційних процесів українська ментальність набула таких рис, як: оптимізм, розвинене почуття гумору, хазяйновитість, миролюбство, сміливість, волелюбність, демократичність, сентиментальність, кордоцентризм, відкритість, кмітливість, преклоніння перед жінкою, повага до людини. Усі ці риси інтегровані в українську національну культуру, культурні практики зокрема. Зауважено, що ментальні особливості мають бути враховані при визначенні основних завдань і пріоритетних напрямів державної політики в галузі культури.

Оскільки мовна практика є базовим елементом етнічної культури, у сучасній теорії все міцніше утверджується термін *мовна ментальність*, який позначає зв'язок мови зі світоглядом, світосприйняттям, інтелектуальним життям як окремої людини, так і певної етномовної спільноти. Стверджено існування етноментального компонента світогляду, що відображається в семантиці слів і передається від покоління до покоління. Досліджено феномен *медіаментальності* (термін В. Шкуратова), пов'язаний з маніпулюванням свідомістю за допомогою ЗМІ.

У підрозділі 3.3 «*Культурна складова національного інтересу*» зазначено, що під впливом глобалізаційних процесів національний інтерес істотно змінюється у своєму змісті та спрямованості: з одного боку, виникають нові пріоритети, пов'язані з необхідністю використання переваг глобалізації шляхом адаптації до можливостей, що відкриваються завдяки глобалізації, а з іншого – виникає необхідність протистояти та навіть долати збитки, завдані нею національному розвитку.

Національні інтереси – сублімоване вираження сукупних соціальних інтересів різнорівневого характеру, що становлять основу формування державної стратегії, спрямованої на створення оптимальних зовнішніх і внутрішніх умов для розвитку нації. Національні інтереси – оптимальна форма консенсусу, досягнутого владою й суспільством, так само, як і консенсусу всередині суспільства. Значний вплив на національні інтереси мають локальні особливості: історичний досвід, традиції, ментальність, національний характер тощо. Можна стверджувати, що національний інтерес є однією з головних умов формування національної і культурної ідентичності.

Задля розбудови України як сучасної європейської держави постає першочергове завдання щодо розробки та запровадження практики просування національного інтересу в усіх життєво важливих сферах, формування стратегічного плану розбудови Української держави, заснованого на національному інтересі і, відповідно, забезпеченні реалізації визначених цілей і завдань.

У підрозділі 3.4 «*Культурні потреби людини в контексті трансформаційних процесів початку XXI ст.*» наголошено на визначальній місії держави в забезпеченні культурних потреб людини, оскільки саме людина, громадянин з відповідним відчуттям норми, розвиненим художнім смаком, якій притаманне толерантне ставлення до інтересів інших, здатна забезпечити позитивний імідж держави. І навпаки, відсутність культурних норм поведінки призводить до негативних наслідків.

Доведено, що саме культурні блага чи послуга, їх змістова складова та функціональна спрямованість забезпечують практику культурної соціалізації особистості, завдяки чому формуються спільні засади життєдіяльності, визначення

людиною власних життєвих орієнтирів на основі безпосередньої інтеріоризації культурних цінностей, що набувають характеру виміру індивідуального і соціального буття.

Процес взаємодії людини в сучасному світі з його численними загрозами та викликами актуалізує проблематику свободи. Протягом ХХ ст. відбулася трансформація розуміння свободи, що пройшла шлях від абсолютного заперечення попередніх цінностей, бунту й нігілізму до осмислення на початку ХХІ ст. свободи як творчої та культурної цінності, запоруки досягнення взаєморозуміння в процесі міжкультурного діалогу.

Доведено, що задоволення культурних потреб людини, правова форма яких виражена в правах і свободах, має відобразитися в дієвих культурних практиках, які повинні бути державним пріоритетом. У культурних практиках людини об'єктивно відбивається, з одного боку, стан розвитку суспільства, а з іншого – суб'єктивні бажання, прагнення та можливості людини реалізувати своє волевиявлення.

Держава, інституції громадянського суспільства розробляють законодавчу базу, яка гарантує забезпечення культурних прав і свобод людини, від доступності яких залежить як добробут кожного, так і суспільства в цілому. Проведений теоретичний аналіз практичного втілення задоволення культурних потреб людини в Україні дозволив окреслити проблемне коло питань щодо їх забезпечення та реалізації.

Четвертий розділ «**Інституційні засади забезпечення культурних практик (глокальний і локальний контекст)**» присвячено розгляду теоретичних і практичних засад здійснення культурної функції держави, що в умовах трансформацій передбачає відповідні зміни в суспільних відносинах та інститутах. Визначено основні групи стейкхолдерів культурного життя країни, проаналізовано механізм забезпечення й функціонування культурних практик на основі теорії розподілу влади.

У підрозділі 4.1 «*Стейкхолдери культурних трансформацій*» досліджено зміст поняття *стейкхолдер*, а також проаналізовано теорію стейкхолдерів, яка набула поширення із середини 80-х рр. ХХ ст.

Зазначено, що поняття *стейкхолдер* (від англ. stakeholder – зацікавлена сторона) – фізична особа або організація, що має права, частку, вимоги чи інтереси щодо системи або її властивостей, які задовольняють їх потребам та очікуванням. За визначенням Б. Гугінсона, директора Центру з корпоративного громадянства Бостонського коледжу (Boston College Corporate Citizenship Center), стейкхолдери – це групи, організації або індивідууми, на які впливає компанія і від яких вона залежить. Діяльність стейкхолдерів переважно описана в роботах, присвячених розвитку економіки, банківської сфери, менеджменту бізнес-підприємств (А. Бенджамін, М. Бричко, Ч. Гілл, І. Гуркова, А. Керрол, В. Княгинін, К. Мамонов, Р. К. Мітчелл, Є. Патрушева, Ю. Петренко, В. Прохоров, Дж. Пост, Л. Престон, В. Санін, В. Тихонова, К. М. Чек, О. Шувалова й ін.). Праці з вивчення діяльності стейкхолдерів у сфері культури у вітчизняній науці відсутні.

Класифікацію стейкхолдерів здійснено за *первинним* (відповідальні особи від держави, працівники культури, професійні творчі працівники, бізнесмени, усі суб'єкти, які здійснюють діяльність у сфері культури) і *вторинним* (ЗМІ,

громадські інституції, конкуренти, благодійники, люди як споживачі) чинниками впливу. Проаналізовано стейкхолдерів за групами впливу на розвиток сфери: менеджери, які керують галуззю; спеціалісти, що реалізують поставлені цілі й завдання; економічні партнери, котрі поділяються на тих, хто фінансово допомагає розвитку (благодійники, меценати тощо), і ті, хто є прямими споживачами результату виробництва. Кожна з груп має власну зацікавленість у розвитку підтримуваної справи, і відповідно до цього розрізняється рівень впливу та персональної відповідальності за вирішення поставлених завдань.

Проведене дослідження дозволило класифікувати групи та категорії стейкхолдерів, які мають вплив на розвиток сучасних культурних практик в Україні. Так, до основних стейкхолдерів у сфері культури ми відносимо: людину, громадянина; відповідальних осіб, представників різних гілок влади; представників інститутів громадянського суспільства (громадські організації, творчі спілки, національно-культурні товариства, благодійні організації, асоціації, фонди); професійних творчих працівників, працівників культури, які ведуть свою професійну діяльність через мережу закладів, організацій, підприємств культури (державної та приватної форм власності); представників засобів масової інформації.

Підрозділ 4.2 *«Роль громадянського суспільства в процесі формування культурного середовища»* співвідноситься з предметом дослідження підрозділу 4.1, оскільки однією з важливих функцій демократичної держави є розвиток громадянського суспільства, заснованого на тісній взаємодії влади з різними стейкхолдерами культурного життя країни. Громадянське суспільство визначено як важливу умову демократичного врядування, розвиток якого забезпечує ефективний захист індивідуальних і громадських інтересів, забезпечує підзвітність влади суспільству. Своєю чергою, громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, відстоюючи матеріальну й духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей.

Теоретично діяльність і функціональну спрямованість інститутів громадянського суспільства проаналізовано з позицій представників вітчизняної юридичної школи (О. Бандурка, С. Бобровник, А. Колодій, В. Копейчиков, І. Погрібний, П. Рабінович, О. Скакун, О. Скрипнюк, Ю. Шемшученко й ін.). З позиції державного управління, політологічної, філософської науки увага вчених прикута до основних засад розвитку громадянського суспільства (В. Горбатенко, Р. Дарендорф, Г. Зеленько, І. Кресіна, О. Корнієвський, Т. Розова, В. Цветков та ін.). Визначаючи активний науковий інтерес до об'єкта дослідження представників зазначених вище наукових галузей, відмітимо, що з позиції культурологічної думки діяльність інститутів громадянського суспільства майже не вивчалась.

На фактологічному матеріалі досліджено роль і значення інститутів громадянського суспільства в процесах культурної розбудови держави, які засновані на людській солідарності, свободі вибору, ініціативах, персональній активності, відповідальності тощо.

Наголошено на винятковій ролі права в процесах забезпечення та впровадження культурних практик, акцентовано увагу на проблемних питаннях сьогодення, які спричинили правові колізії щодо розвитку досліджуваного в дисертації об'єкта.

У підрозділі 4.3 *«Держава і культура: практика втручання та взаємодії»* досліджено взаємодію держави й культури в контексті співпраці політичних і творчих еліт. Проаналізовано науково-теоретичні підходи до розуміння політики ідентичності, окреслено практичне предметне поле її формування на прикладі сфери культури. Охарактеризовано змістову сутність еліт, визначено їх роль у збереженні культурної ідентичності. Зазначено, що традиційні форми культурної організації та культурного життя втратили своє значення, а організаційна структура установ і закладів культури залишилася практично без змін з радянських часів. Необхідність глибоких інституційно-організаційних зрушень у сфері культури стала цілком очевидною з огляду на відсутність своєчасних і послідовних інституційних перетворень. Тому аналіз шляхів реорганізації культурного життя відповідно до реалій сучасного світу, виявлення нових суб'єктів його організації є важливою теоретичною проблемою і практичним завданням.

Актуалізовано питання щодо дієвої практики державної підтримки національних культурних продуктів і послуг, які не мають масового споживача і не здатні витримати ринкову конкуренцію з індустрією розваг. Акцентовано, що саме ця культурна практика є такою, у якій закладено генетичний код нації, а його розпорошення, знищення смислового ядра призводить до деградації нації.

Окреслено проблемні питання досліджуваної взаємодії: розуміння важливості культурних практик як основи націєтворення, недостатня персональна відповідальність, відсутність чіткої стратегії розвитку культурних практик, професійне «вигорання» тощо. Визначено важливі завдання держави, а саме: наповнення життя українців духовним змістом, поширення законів ринку на високу культуру, визначення її національних пріоритетів розвитку й функціонування, що дозволить виховати унікальну особистість і патріотично налаштованого громадянина. Сучасні трансформації потребують переосмислення практики взаємодії держави, бізнес-структур і громадянського суспільства у сфері культури.

П'ятий розділ **«Культуротворча місія соціокультурних інститутів: вітчизняна практика»** присвячено розкриттю сутності культуротворчої місії та виявленню потенціалу вітчизняних культурних благ. Проаналізовано діяльність базових закладів культури й окреслено роль і значення культурно-мистецької освіти в сучасній культурній розбудові.

У підрозділі 5.1 *«Культуротворчий потенціал національних культурних благ»* зазначено, що культурні практики знаходять своє оригінальне відображення в культурних благах, які виражені в товарах і послугах. Культурні блага, які створює вітчизняний виробник, характеризуються унікальністю і приналежністю до української культури й визначаються як національний культурний продукт, розвиток і популяризація якого має виняткову споживчу вартість як для споживача, так і для популяризації української культури, її практик у світі. Зокрема, наголошено, що особливою споживчою вартістю характеризуються національні культурні

продукти, які складають унікальну частину культурних цінностей і культурних благ країни. Акцентовано, що збереження, розвиток, підтримка та популяризація національного культурного продукту має стати пріоритетним напрямом у процесі культурної розбудови України та виступити головним важелем у практиці формування національного культурного бренду.

Визначено чинники, що впливають на схильність людини до споживання культурних благ у їх глобальному й локальному розумінні. Так, у глобальному розумінні процес споживання культурних благ постає як складова загальних потреб людини, що залежить від ступеня розвитку та виробництва культурних товарів, продуктів і послуг. У локальному розумінні – це індивідуальне забезпечення культурно-освітніх, художньо-естетичних, пізнавальних, рекреаційних, дозвіллевих, розважальних, комунікаційних, компенсаторних потреб людини. Окреслено класифікацію культурних благ, яка базується на індивідуально-функціональній, соціально-функціональній, мотиваційній складових і докладених споживачем зусиллях, що дозволило виокремити характерні ознаки споживчої цінності та вартості культурних товарів, продуктів і послуг.

Проаналізовано інституційні засади створення, вироблення та популяризації національних культурних благ в Україні. Досліджено життєві цикли культурного продукту, споживчий ринок його поширення. Окрему увагу приділено визначенню місця й ролі культурних товарів і послуг у процесі забезпечення внутрішньої та зовнішньої культурної функції держави.

У підрозділі 5.2 *«Заклади культури в системі формування і впровадження культурних практик»* окреслено культуротворчу місію та потенціал базових закладів культури різних форм власності. Заклад культури визначено як важливий соціокультурний інститут, головним функціональним призначенням якого є забезпечення та реалізація культурних потреб людини. Проаналізовано функціонування таких базових закладів культури, як: бібліотека, парк, музей, заклад клубного типу. Визначено й обґрунтовано характерні для їх діяльності практики. Зауважено, що нерівнозначність культуротворчих ресурсів (менеджмент, персонал, матеріально-технічна база) закладів культури різних форм власності призвели до порушення принципу рівності та доступності щодо споживання культурних товарів і послуг. Вплив трансформаційних процесів на заклади культури спричинив певне зниження культуротворчого потенціалу закладів культури державної, комунальної форми власності, втрати його соціокультурної складової, що зумовило зниження якості запропонованих культурних продуктів та послуг і, відповідно, унеможливило здійснення покладеної на заклад культури культуротворчої місії.

Окрему увагу приділено ролі стейкхолдерів культурного життя в забезпеченні діяльності закладів культури. Описано позитивний досвід організації роботи в досліджуваних закладах, визначено проблемні питання, шляхи їх розв'язання та перспективи подальшого розвитку.

У підрозділі 5.3 *«Культурно-освітні практики як засіб трансформації культурного простору України»* зазначено роль освітніх практик у розвитку та функціонуванні сфери культури. Проведений аналіз української вищої культурно-мистецької освіти дозволив виявити сильні і слабкі її сторони. Фактологічний матеріал, а саме участь НАКККіМ у проекті європейської програми Темпус «Towards

Trust in Quality Assurance Systems» 516935-TEMPUS-1-2011-1-FITEMPUS-SMGR, дозволив окреслити проблемні питання, надати практичні рекомендації щодо забезпечення якості освіти і, відповідно, визначити шляхи наближення культурно-мистецької освіти до європейських стандартів.

У межах дослідження здійснено аналіз та оцінку структурних характеристик культурно-мистецького освітнього потенціалу, виокремлено роль і значення кожного елемента освітнього процесу в забезпеченні якості освітньої послуги, розроблено авторську концепцію процедур менеджменту академічної мережі.

На основі аналізу європейського досвіду Фінляндії, Португалії та Словаччини було визначено пріоритетні завдання розвитку культурно-мистецької освіти в Україні, а саме: збереження та розвиток кращих традицій вітчизняної освітянської практики; подолання уніфікації освіти, спричиненої глобалізаційними процесами; активізація освітнього, наукового, інноваційного співробітництва з українськими та зарубіжними колегами; дотримання пріоритету креативного мислення й інновацій у забезпеченні якості освіти.

Результати дослідження було впроваджено в процес забезпечення якості освіти в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

У **Висновках** сформульовано основні підсумки дисертації, які відповідають проблематиці та загальній структурі роботи.

1. Тематизація культурних практик у науковому дискурсі, їх осмислення в контексті модифікації й трансформації традиційних компонентів культури та появи її нових вимірів у різних сферах суспільного буття потребують таких наукових підходів, які б враховували основні тренди соціальних змін, їх різну темпоральність в окремих локалах, гетерогенність, попри потужну тенденцію до гомогенізації. Культурна диверсифікація як основа гетерогенності обумовлює підвищення значущості символічних, а не раціонально-інструментальних конотацій, актуалізує моральний імператив, що ґрунтується на традиційних цінностях.

У прикладній культурології тематизація культурних практик передбачає розробку понятійно-категоріального апарату, використання якого дозволяє обґрунтувати й детально описати розробку алгоритму їх реалізації як сукупності дій, прийомів, методів, вербальної і невербальної комунікації, як необхідного жестуального супроводу (чи демонстраційних жестів) з урахуванням специфіки просторових локалів, топосів їх реалізації. Необхідно враховувати, що пізнавальні конструкти, у парадигмі яких переважно працює вітчизняна наука, створені в епоху модерну і під впливом докорінної трансформації суспільного буття та людської діяльності, втрачають свій когнітивний потенціал і дієвість, що потребує уточнення їх змістового наповнення.

Запропоновано авторське визначення поняття *культурна практика*: це предметно-практична діяльність людини/людей, пов'язана зі створенням або поширенням культурних продуктів. Культурна практика пов'язана зі сферою смислів соціокультурного буття й індивідуального життя людини, а відтак мислиться, репрезентується й реалізується в межах доступного їй, персоналізованого ціннісно-сміслового горизонту.

Однією з головних інтенцій культурних практик є збереження, передача й подальший розвиток системи значень, смислів, уявлень, що опредметнені

в знаннях і виражені в символічній формі. Розуміння культурних практик як сукупності механізмів з виробництва (чи продукування) смислів і цінностей не виключає, з огляду на посилення тенденцій авторитаризму в різних країнах світу, способів консервації та відтворення якоїсь єдиної історичної ментальної матриці на рівні державної культурної політики, що становить небезпеку для суспільства, оскільки гальмує його розвиток у сучасному «світі мобільностей».

Культурні практики, за умови наявності дієвого алгоритму й ефективної та взаємоузгодженої поведінки суб'єктів, дозволяють знімати соціальну напругу, забезпечуючи за допомогою стейкхолдерів взаємодію інститутів громадянського суспільства й органів державної влади з метою досягнення суспільного блага.

2. У дисертації досліджено еволюцію осмислення трансформаційних процесів у культурі, культурних практиках зокрема. Наголошено на взаємообумовлюючій ролі та значенні культури й культурних практик. Відмічено, що трансформаційні процеси відбуваються, як правило, у перехідні епохи, тому при аналізі проблеми сучасних трансформаційних процесів не можна обійти увагою той факт, що перші спроби осмислення соціокультурних змін починаються з давніх часів і тривають до сьогодні.

Оскільки роботи із зазначеної проблематики охоплюють доволі широке коло питань, у дослідженні систематизовано праці щодо проблем трансформації, зокрема в добу глобалізації. Проаналізовані із зазначеної проблематики праці дозволили виокремити моделі трансформацій: політичну модель трансформації, інформаційну модель трансформації, економічну модель трансформації, модель трансформації суб'єктності, модель ціннісної трансформації, модель трансформації в мистецтві. Доведено, що названі моделі трансформації взаємозалежні і впливають на загальні культурні трансформаційні процеси, привносять як позитивні, так і негативні зміни як у світовий культурний простір, так і в культурний простір окремої країни, спільноти, людини, створюють новий вектор розвитку.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлені як внутрішніми соціокультурними явищами, так і глобалізаційними тенденціями, які, своєю чергою, відображають те, що відбувається на нашій планеті, і не зводяться до локально обмеженої події, що всі винаходи, перемоги, катастрофи стосуються всього світу, усього людства. Глобалізація передбачає процеси, у яких національні держави та їх суверенітет влітаються в транснаціональне. Глобалізація є результатом безлічі діалогів.

З огляду на складність термінології та неоднозначність її трактування в сучасних роботах уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Розрізнено поняття *глобалізм*, *глобальність* і *глобалізація*.

Доведено, що глобалізація може являти собою безліч локальних і глобальних рішень, що перебувають між деяким ідеалом повного злиття й ідеалом повної локалізації країн і народів. Зазначено, що шок глобалізації для України посилюється тим, що загострилася проблема відмінності її Сходу та Заходу.

Теоретичне осмислення понять *глобалізація* і *глокалізація* зміцнює роль локального, яке, своєю чергою, характеризується унікальністю, неповторністю, певним генетичним кодом.

Отже, можна стверджувати, що глобальні, глокальні й локальні процеси взаємообумовлюють один одного й, відповідно, сприяють певному руху в усіх сферах буття. Слід підкреслити, що глобалізація активізує диверсифікацію регіональних зв'язків, які будуються на взаємному узгодженні інтересів держав. Маючи діалектичний характер, глобалізація, з одного боку, створює умови для формування єдиного простору, а з іншого – привносить у цей єдиний простір специфіку окремих регіонів і країн, культурне різноманіття яких характеризується глокальними й локальними особливостями.

3. Глобалізація спричиняє розвиток і трансформацію загальної культурної картини світу, у якій відчувається певне домінування більш економічно, політично й ідеологічно розвинутих країн. Глобалізаційні трансформаційні процеси напряду пов'язані з парадигмою постмодернізму, з його відмовою від класичного дискурсу, проголошенням деконструкції, з іншим ставленням до комунікації, з відмовою сприймати історію як лінійний закономірний процес, як об'єктивну реальність. Сьогодні, у добу посткультури (визначення В. Бичкова, В. Суханцевої), коли світ сприймається як мозаїчний (за А. Модем), будь-яка культурна практика одночасно усвідомлюється і «глобально», і локально, причому локальність сама по собі теж, згідно з позицією посткультури, є складним, мозаїчним феноменом, у якому подія, співбуття, є однією з найголовніших категорій.

У дослідженні акцентовано увагу на розумінні поняття *культурна картина світу*, яке містить у собі систему культурних світоуявлень того чи іншого суспільства, найбільш загальне, цілісне уявлення про світ і місце людини в ньому. Культурна картина світу складається на рівні окремого народу, спільноти та формується відповідно до елементів національної культури, традицій, а також засобів і механізмів її захисту, збереження й популяризації. Культурна картина світу – це культуротворчий конструкт, який вибудовується в процесі усвідомлення людиною, спільнотою, народом власної культуротворчої дійсності. Культурна картина світу супроводжується певною мірою інтенсивності, появою культурних трансформацій, які суттєво впливають на зміну культурних практик.

Доведено, що в добу глобалізації культурні практики, можливо, як ніколи до цього, відіграють центральну роль у міжнародних відносинах, спонукаючи до діалогу з іншими культурами, забезпечуючи від імовірного зіткнення цивілізацій. Період з кінця ХХ – початку ХХІ ст. позначився формуванням нової глобальної етики, що набуває сьогодні, на тлі загострення напруженості в різних регіонах світу, великого значення. Культурні практики як феномен духовності з її базовими цінностями – людяність, любов, совість – здійснює суттєвий вплив на вибір життєвої стратегії людини, і в цьому контексті актуалізується проблема гуманізму.

4. Аналіз наявних праць дозволив дійти висновку, що глобалізація завжди пов'язана з глокалізацією, у контексті якої вивчення питань розвитку культурних практик актуалізує розгляд таких характерних для глокалізації понять, як: *культурна матриця, культурний ландшафт та архітектоніка*

Під поняттям *культурна матриця* розуміється латентна система інформаційних кодів, характерна унікальними властивостями й ознаками, комбінація яких формує програму її розвитку. Породжені глобалізацією процеси нелінійної динаміки певним чином змінюють і стиль мислення багатьох суб'єктів культурних практик.

Культурні трансформації призвели до певного нерозуміння значення й ролі унікальності культури, культурних практик зокрема, яка є основою культурної матриці, що, своєю чергою, сприяло появі «глобальної культурної матриці» – системи виживання людства, що саморозвивається, яка є саморегульованою та самовідтворюваною.

Як основа культурної матриці культурно-історичний досвід актуалізує питання збереження, популяризації, розвитку та створення культурного ландшафту й архітекτονіки, які, своєю чергою, усвідомлюються як важливі складові культурної розбудови в її глобальному, глокальному та локальному значенні від практики виявлення культуротворчого потенціалу міста, регіону й держави в цілому.

На прикладі європейських ініціатив доведено, що правильне розуміння й уявлення потенціалу культурного ландшафту та архітекτονіки дає можливість усвідомити, «прочитати» простір буденності на певному фоні, помістити його в концептуальну рамку та побачити смисловий культуротворчий контекст. У культурному ландшафті й архітектоніці поєднані природні та культурні компоненти – це культурні простори, які одночасно характеризуються своєю цілісністю й індивідуальністю, що при їх ефективному та розумному використанні дозволить забезпечити різноманітні потреби людини.

Особливо важливе значення культурного ландшафту й архітекτονіки у формуванні національного іміджу, створенні його неповторного образу у світовому культурному просторі. Культурні практики є більш глибоким і важливим поширювачем національного бренду, ніж інші його складові, навіть якщо цей процес відбувається повільніше, результат є більш важливим для збереження національної своєрідності. Тому питання дослідження проблеми відродження та формування культурного ландшафту й архітекτονіки, з вивченням як позитивних, так і негативних тенденцій їх прояву, є сьогодні одним із наріжних.

Актуальним для України залишається вивчення позитивного досвіду тих культурних міст, які зуміли зберегти й у деяких випадках відновити свій культурний ландшафт з його національними особливостями, ставши при цьому центром світового туризму й уміло залучивши інвестиції. Безумовно, актуальним є вивчення досвіду ефективного практичного впровадження дієвих механізмів щодо врахування адміністративно-правових і соціально-економічних особливостей держави, своєрідності культурних образів, характерних для країни, її регіону, міста й населення.

5. Виняткової актуальності в сучасних культурних практиках набуває соціокультурне картування, яке, своєю чергою, посідає визначальне місце у формуванні, репрезентації й організації культурно-дозвілєвого простору. Аналіз теоретичних дефініцій дозволив стверджувати про відсутність уваги як науковців, так і практиків до питання соціокультурного картування.

Запропоновано авторське визначення поняття *соціокультурне картування*: це система знакових показників, які забезпечують інформаційну (візуальну) місію культурної одиниці, параметри якої дозволяють виявити соціокультурний, культуротворчий, туристичний, економічний потенціал (ресурс, резерв, стратегічні цілі й завдання); дієвий комунікативний засіб, який дозволяє ефективно планувати, організовувати, конструктивно осмислювати й аналізувати, виявляти прогалини та визначати перспективи як індивідуально, так і професійною командою.

У дослідженні доведено, що застосування практики соціокультурного картування сприяє обміну сучасними знаннями та практиками, командному осмисленню трендових трансформацій у культурі, орієнтація в яких дозволяє миттєво змінювати функціональне значення предмета картування. Соціокультурне картування в його глобальному, глокальному й локальному вимірах дає змогу: мапувати історико-культурний простір задля його збереження та популяризації; виявляти соціокультурні ресурси; проводити аудит культурних ресурсів і стратегії розвитку; планувати розвиток та ефективно використовувати соціокультурних просторів й інституцій.

Для розуміння потенціалу соціокультурного картування в практичній діяльності нами розроблено навчальну програму, яку було впроваджено в межах проведення курсів підвищення кваліфікації для керівників і фахівців закладів культури Київської області. Запропонована програма дозволила працівникам культури набути знання та сформувати вміння щодо ефективного планування своєї діяльності при використанні територій, майданчиків, приміщень та об'єктів закладів культури, з метою підвищення якості культурних послуг, їх споживчої цінності і вартості.

Результати дослідження використано при визначенні пріоритетних напрямів стратегічного розвитку Центрального міського парку м. Вінниця, які було представлено в межах мистецького воркшопу «Культурно-мистецька резиденція», 22 листопада 2016 року, м. Вінниця.

6. Дослідження теоретичних засад становлення національних культурних практик дозволило виявити їх локальні особливості й охарактеризувати їх.

Підкреслено, що традиція як локальна особливість культурних практик має характер універсалізму, завдяки якому здатна інтегрувати нову інформацію, що привноситься ззовні, вона не сприймає ксенофобію через властивий їй кордоцентризм і тому спроможна природно комунікувати з іншими культурами, зберігаючи при цьому специфічні особливості етнічних культурних практик, утворюючи єдиний, комунікативний, інформаційний, смисловий, ціннісний, символічний, семіотичний і ментальний культурний простір.

Доведено, що проблема збереження ментальності в добу глобалізації є нагальною й такою, що обумовлює питання понять мовної ментальності та медіаментальності. Ментальність є цілісним проявом духовних напрямів, які не зводяться до суми форм суспільної свідомості (релігії, мистецтва), а виступають специфічним відображенням дійсності, що зумовлюється процесом життєдіяльності етносу в певному географічному, історичному і культурному просторах. Національна ментальність, реалізуючись на регіонально-локальному рівні, визначається просторово-часовими факторами й експлікується в національному характері.

Акцентовано увагу на важливості мовної практики в ментальності, що відображається в семантиці слів і передається від покоління до покоління. Медіаментальність пов'язана з впливом на людську свідомість мас-медіа, коли людина, не довіряючи природному погляду, дублює його відеофіксацією. У результаті переважання медіаментальності в сучасних культурних практиках реальність починає сприйматися як видовище.

7. Культурні практики в сучасних соціально-економічних, політичних умовах набувають нового змісту й потребують щодо їх розвитку й ефективного використання відповідної зацікавленості та підтримки всіх стейкхолдерів культурного життя.

Розглядаючи культурні практики як специфічний вид людської діяльності, ми визначаємо їх вплив на регулювання культурного життя як окремо взятої людини, громадянина, так і на певну соціальну групу з метою формування світогляду, розвитку та реалізації культуротворчого потенціалу. Одним з основних завдань, які стоять перед культурними практиками, є прагнення зберегти або змінити світ людей так, щоб це відповідало інтересам усіх стейкхолдерів культурного життя.

Під поняттям *стейкхолдери культурних трансформацій* ми розуміємо суб'єктів правовідносин, які ведуть діяльність у сфері культури і здатні інституціоналізувати власну волю, своє усвідомлення того, якою повинна бути їх взаємодія в межах реалізації поставлених цілей.

Проведене в підрозділі дослідження на предмет ролі й значення різних стейкхолдерів культурного життя дозволило визначити стратегічну зацікавленість їх різних груп у культурній розбудові адміністративно-територіальної одиниці України. Так, результати дослідження було впроваджено в розробку Концепції інтегрованого розвитку міста Вінниця 20-30, у межах якої було визначено основні групи стейкхолдерів культурних трансформацій, які зацікавлені в реалізації Концепції й здатні до її впровадження в життя. За визначеними групами стейкхолдерів було закріплено стратегічні цілі, кожна з яких була обґрунтована SWOT-аналізом, з виявленням сильних і слабких сторін, можливостей та загроз. У Концепції акцентовано увагу на розробці та впровадженні ефективних управлінських рішень і міжсекторального підходу в процесах взаємодії всіх зацікавлених стейкхолдерів культурних трансформацій. Результати дослідження дозволили визначити основні принципи впровадження в міську розбудову суміжних галузей, що є новаторським рішенням для розвитку культури міста (на перспективу). Концепція схвалена міжсекторальними експертами та Вінницькою обласною радою.

8. Виокремлено особистісний та інституційний рівні ефективного впровадження культурних практик.

Особистісний рівень передбачає питання розвитку потенціалу людини як головного суб'єкта культурних благ і споживача культурних послуг; здатність до саморозвитку, що містить систему внутрішніх ресурсів людини, які виявляються в діяльності, спрямованій на отримання важливих соціально-культурних результатів.

Інституційний рівень передбачає дієві організаційно-правові механізми щодо забезпечення функціонування українських соціокультурних інститутів; державну підтримку виробників національного культурного продукту, підготовку спеціалістів з фаховими компетентностями на вимогу сучасного ринку культурних послуг, перспективні наукові дослідження; стимулювання благодійницької діяльності тощо.

Доведено, що без дієвої й ефективної організаційно-правової практики як однієї з головних ознак правової, незалежної держави не можливі розвиток, впровадження й популяризація вітчизняних культурних практик, відповідне їх представлення у світі.

9. Проаналізований культуротворчий потенціал закладів культури України дозволив констатувати, що для ефективного забезпечення їх культуротворчої місії необхідно забезпечити низку важливих трансформаційних процесів, а саме: створення дієвих соціально-економічних, правових умов для їх ефективного функціонування; формування сучасної інфраструктури вітчизняних закладів культури; розробку та реалізацію цільових державних програм для ефективного використання закладів культури; підвищення кваліфікації керівників і фахівців закладів культури; коригування системи оподаткування діяльності соціокультурних інститутів з урахуванням сезонності послуг, які вони надають; розроблення принципово нової функціональної моделі закладів культури, програм їх діяльності відповідно до сучасних вимог і потреб часу.

Результати дослідження використано й упроваджено в: проектах стандартів вищої освіти України з підготовки спеціалістів першого (бакалавр), другого (магістр) рівнів вищої освіти, галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»; Національному порталі забезпечення якості вищої освіти (за результатами проекту ЄС); Програмі діяльності Виставкової федерації України на 2019–2020 рр. (проект); Концепції інтегрованого розвитку міста Вінниця 20-30; плані та навчальному процесі підвищення кваліфікації керівників і фахівців закладів культури України за державним замовленням (дистанційний курс, сертифікатна програма «Трансформаційні процеси в культурі», навчальна програма «Соціокультурне картування», освітні кейси для працівників галузі).

Проведене дослідження не вичерпує проблему трансформаційних процесів у культурних практиках. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть виступати культурні практики, досвід їх трансформацій у країнах Європейського Союзу, що дозволить вітчизняним стейкхолдерам культурних змін більш ефективно впроваджувати в культуротворчий простір України науково осмислений досвід.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дослідження

Монографії

1. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України : монографія. Київ : НАКККіМ, 2014. 296 с.

Рецензії: Долбенко Т. О. Культурний простір сучасної України в новій монографічній літературі: рецензія на монографію О. Р. Копієвської «Трансформаційні процеси в культурі сучасної України» // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. збірник. Рівне : РДГУ. 2017. № 25, С. 225–226; Меднікова Г. С. Рецензія на монографію О. Р. Копієвської «Трансформаційні процеси в культурі сучасної України» // Культура і сучасність : альманах. Київ : Міленіум, 2018. № 1. С. 334.

2. Копієвська О. Р. Культурна функція держави в контексті національного державотворення : монографія. Київ : НАКККіМ, 2010. 272 с.

3. Копієвська О. Р. Культурна функція сучасних держав: інтеграція чи захист національних пріоритетів // Копієвська О. Р., Вільчинська І. Ю. Україна і глобалізований світ: соціокультурний вимір : монографія. Київ : КНУКіМ, 2007. С. 141–200.

4. Копієвська О. Р. Культуротворчий потенціал закладів культури в Україні // Культурно-дозвіллева діяльність у сучасному світі : колективна монографія. Київ : Ліра-К, 2017. С. 156–165.

*Статті в наукових виданнях, затверджених МОН України
як фахові за напрямом «культурологія»*

5. Копієвська О. Р. Культурна політика як процес взаємодії її суб'єктів // Культура і мистецтво у сучасному світі : зб. наук. праць / КНУКіМ. Київ, 2003. Вип. 4. С. 40–45.

6. Копієвська О. Р. Еволюція музейної справи України у світлі державної культурної політики // Питання культурології : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України ; КНУКіМ. Київ : КНУКіМ, 2004. Вип. 19. С. 51–57.

7. Копієвська О. Р. Еволюція культурної політики в контексті «глобалізації» та «мультикультуралізму» // Питання культурології : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України ; КНУКіМ. Київ : КНУКіМ, 2004. Вип. 20. С. 62–72.

8. Копієвська О. Р. Розвиток культурно-дозвіллевої діяльності як складової культурної політики в країнах Західної Європи // Актуальні проблеми історії теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць. Київ : Міленіум, 2005. Вип. XIV. С. 234–240.

9. Копієвська О. Р. Жіночий рух як складова культуротворчого процесу в Україні // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2009. № 4. С. 108–111.

10. Копієвська О. Р. Культурна спадщина в контексті історичної культурології // Питання культурології : зб. наук. праць. Київ : КНУКіМ, 2009. Вип. 25. С. 66–72.

11. Копієвська О. Р. Культурна функція держави як предмет наукового аналізу // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2010. № 1. С. 122–125.

12. Копієвська О. Р. Право як культурно-історичний феномен // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2010. № 4. С. 143–147.

13. Копієвська О. Р. Культурно-мистецька освіта в умовах поствестфальського світу // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2011. № 1. С. 153–158.

14. Копієвська О. Р. Концептуалізації ментальності в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2012. № 1. С. 182–186.

15. Копієвська О. Р. Концепт традицій і інновацій в культурно-мистецькій освіті // *Культурологічна думка : щорічник наук. праць*. Київ : Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2013. № 6. С. 57–61.
16. Копієвська О. Р. Культура і людина: проблеми свободи в сучасному світі // *Культурологічна думка : щорічник наук. праць*. Київ : Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2013. № 6. С. 57–61.
17. Копієвська О. Р. Моделі соціокультурних трансформацій // *Культура народів Причорномор'я : научний журнал*. Симферополь: ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2013. № 265, грудень. С. 151–155.
18. Копієвська О. Р. Рефлексія як метод наукового осмислення культурних трансформацій // *Культура народів Причорномор'я : научний журнал*. Симферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2013. № 262, жовтень. С. 148–152.
19. Копієвська О. Р. Культуротворча місія закладу культури // *Культура народів Причорномор'я : научний журнал*. Симферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2014. № 269, квітень. С. 147–150.
20. Копієвська О. Р. Культурні блага в контексті формування національного бренду // *Культура народів Причорномор'я : научний журнал*. Симферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2014. № 270, травень. С. 108–112.
21. Копієвська О. Р. Культурні традиції у формуванні національної ідентичності // *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць*. Київ : Міленіум, 2014. Вип. XXXII. С. 194–201.
22. Копієвська О. Р. Культурна складова національного інтересу // *Культура і сучасність : альманах*. Київ : Міленіум, 2014. № 1. С. 30–36.
23. Копієвська О. Р. Роль еліт у формуванні культурної ідентичності // *Культура і сучасність : альманах*. Київ : Міленіум, 2015. № 1. С. 15–21.
24. Копієвська О. Р. Культурна матриця в контексті сучасного культуротворення // *Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство*. Київ : Міленіум, 2015. Вип. 1(4). С. 77–82.

*Статті в наукових фахових виданнях,
включених до міжнародних наукометричних баз даних*

25. Копієвська О. Р. Громадянське суспільство у світлі культурної розбудови України // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ : Міленіум, 2014. № 2. С. 51–56.
26. Копієвська О. Р. Стейкхолдери в культурному житті України // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ : Міленіум, 2014. № 1. С. 39–44.
27. Копієвська О. Р. Культурний капітал як компонента сучасної держави // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ : Міленіум, 2016. № 1. С. 17–21.
28. Kopyevska O. The transformation of subjectivity in the cultural practices of Ukraine // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ : Міленіум, 2017. № 1. С. 34–38.

29. Kopyevska O. Cultural practices and applied cultural studies: issues of their Interconnection // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2017. № 4. С. 67–71.

30. Kopyevska O. Sociocultural mapping: modern challenges // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2018. № 1. С. 83–87.

Статті в наукових іноземних виданнях

31. Копиевская О. Р. Роль социокультурных институтов в реализации культурных прав и свобод человека (на примере Украины) // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук : ежемесячный научный журнал. Москва. 2013. № 12 (59), декабрь, ч. II. С. 435–439.

32. Копиевская О. Р. Формы бытия культурного ландшафта // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. 2014. № 1 (18). С. 18–22.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Копієвська О. Р. Проблеми формування культурної політики в Україні на сучасному етапі // Відкриті еволюціонуючі системи : Друга Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 1–30 грудня 2003 р. / ВНЗ ВМУРол. Київ, 2004. Т. II. С. 23–25.

34. Копієвська О. Р. Система та повноваження органів місцевого самоврядування в галузі культури // Українська культура: стан та перспективи розвитку (організаційно-правовий аспект) : Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 10 грудня 2004 р. / КНУКіМ, Київ, 2004. С. 19–22.

35. Копієвська О. Р. Культурна функція держави: теоретичний аспект // Духовна культура як домінанта українського життєтворення : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 22–23 грудня 2005 р. / ДАКККіМ. Київ, 2005. С. 187–189.

36. Копієвська О. Р. Роль права в культурному просторі України // Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації : Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 1–2 червня 2007 р. Київ, 2007. С. 165–166.

37. Копієвська О. Р. Щодо правового забезпечення культурних прав і свобод національних меншин в Україні // Закордонне українство: утвердження української присутності в світі : Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород, 14–15 травня 2008 р. Ужгород, 2008. С. 370–373.

38. Копієвська О. Р. Організаційно-правове забезпечення рекреаційної діяльності в Україні // Фундаментальні і прикладні дослідження рекреаційно-дозвіллевої сфери в контексті євроінтеграційних процесів : Міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 травня 2008 р. Київ, 2008. С. 162–165.

39. Копієвська О. Р. До питання правового забезпечення вітчизняних культурних індустрій // Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми : Всеукр. наук.-практ. конф., 6–7 червня 2008 р. Київ, 2008. С. 118–120.

40. Копієвська О. Р. Культурна функція держави в цивілізації дозвілля // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей : Перший Міжнар. конгрес соціологічної асоціації України, Харків, 15–17 жовтня 2009 р. Харків, 2009. С. 292.

41. Копієвська О. Р. Держава як суб'єкт організації соціально-культурної діяльності // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : Міжнар. наук. конф., Харків, ХДАК, 18–19 листопада 2010 р. Харків, 2010. С. 218–220.

42. Копієвська О. Р. Благодійність та культурна сфера: межі втручання і напрями взаємодії // Українська культура ХХІ століття: стан, проблеми, тенденції : мат. Всеукр. наук.-теорет. конф., Київ, 22 грудня 2010 р. Київ : КНУКіМ, 2010. Ч. 2. С. 185–186.

43. Копієвська О. Р. Щодо питання ролі держави в контексті культурної політики // Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики : наук.-практ. конф. за міжнародною участю, Київ, 27 травня 2011. Київ, 2011. С. 32–33.

44. Копієвська О. Р. Історична культурологія в системі галузевої освіти // Інформаційна та виставкова діяльність в економічному та соціокультурному просторі України : Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 24–26 травня 2011 р. / за заг. ред. Г. В. Власової ; уклад. Л. С. Прокопенко. Київ : НАКККіМ, 2011. С. 72–74.

45. Копієвська О. Р. Культура як чинник формування індивідуальної свободи // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : мат. Міжнар. наук. конф. 22–23 листопада 2013 р. / Харк. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. Харків : ХДАК, 2012. С. 81–82.

46. Копієвська О. Р. Роль толерантності в міжкультурному діалозі // Діалог культур у просторі полікультурного світу : зб. матеріалів наук.-теорет. конф., Київ, 9–10 листопада 2012 р. Київ : НАКККіМ, 2012. С. 19–20.

47. Копієвська О. Р. Інновація як важлива складова освітнього процесу (за результатами проекту ЄС Темпус) // Трансформаційні процеси в освіті і культурі : зб. матеріалів Міжнар. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 24–25 квітня 2013 р. Київ : НАКККіМ, 2013. С. 24–26.

48. Копієвська О. Р. Щодо питання практичної підготовки «менеджера дозвілля» // Індустрія дозвілля і розваг : Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 22–24 травня 2013 р. Київ : НАКККіМ, 2013. С. 9–11.

49. Копієвська О. Р. Щодо питання культури забезпечення якості вищої освіти // Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики : зб. матеріалів наук.-теорет. конф., Київ, 21–22 березня 2013 р. Київ : НАКККіМ, 2013. С. 23–24.

50. Копієвська О. Р. Творчі школи в системі забезпечення якості вищої освіти // Мистецька освіта в культурному просторі України ХХІ століття : зб. матеріалів Міжнар. наук.-творч. конф., Київ, Одеса, 28–30 квітня 2015 р. Київ : НАКККіМ, 2015. С. 104–106.

51. Копієвська О. Р. Флешмоб як соціокультурне явище // Культурологічний альманах : Всеукр. наук.-практ. конф., 5 листопада 2015 р. Вип. 1: Ціннісні зміни молоді та сучасні форми культуротворчості. Вінниця : ОВ Нілан-ЛТД, 2015. С. 70–72.

52. Копієвська О. Р. Бізнес-проект як засіб популяризації національного культурного продукту // Культурологічний альманах. Інноваційні технології в сфері культури : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., 7 квітня 2016 р. Вип. 2: Інноваційні технології в культурній галузі. Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД, 2016. С. 56–58.

53. Копієвська О. Р. Прикладна культурологія в системі професійної підготовки працівника культури // Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 7–8 квітня 2016 р. Київ : КНУКіМ, 2016. Ч. I. С. 70–72.

54. Копієвська О. Р. Креативне місто: від теорії до практики // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 26 травня 2016 р. Київ : НАКККіМ, 2016. С. 102–104.

55. Копієвська О. Р. Теоретична концепція Девіда Перріша в підготовці креативного менеджера соціокультурної сфери // Національні культури в глобалізованому світі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 6–7 квітня 2017 р. Київ : КНУКіМ, 2017. С. 385–387.

56. Копієвська О. Р. Поняття «локальне» в контексті сучасних культурних практик та креативних ініціатив // Культурні та креативні індустрії: історія, теорія та сучасні практики : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 24 квітня 2017 р. Київ : НАКККіМ, 2017. С. 64–67.

57. Копієвська О. Р. Компетентнісний підхід до підготовки сучасного менеджера соціокультурної сфери // Синергія в культурному просторі сучасності : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 29–30 березня 2018 р. Київ : КНУКіМ, 2018. С. 131–133.

58. Копієвська О. Р. Міжкультурний феномен картування // Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 18–19 квітня 2018 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : КНУКіМ, 2018. С. 241–243.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

59. Копієвська О. Р. Культурна політика як теоретична проблема: аналіз сучасних концепцій та міжнародних документів // Наукові записки Ніжинського педагогічного університету. Ніжин, 2003. № 1. С. 9–13.

60. Копієвська О. Р. Бібліотечна справа України як напрям культурної політики // Бібліотечна планета. Київ, 2003. № 4. С. 31–33.

61. Копієвська О. Р. Правове регулювання відносин у сфері культури // Право України. Київ, 2004. № 8. С. 82–86.

62. Копієвська О. Р. Проблеми державної культурної політики в контексті глобалізаційних процесів // Література та культура Полісся. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2005. Вип. 30. С. 241–248.

63. Копієвська О. Р. Національні традиції в розвитку паркової культури // Вісник Книжкової палати : науково-практичний журнал. 2005. № 5. С. 45–48.

64. Копієвська О. Р. Державна культурна політика: сучасні концепції та підходи // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Одеса : Юридична література, 2005. Вип. 26. С. 100–107.

65. Роль і значення культурної функції держави на сучасному етапі цивілізаційного розвитку // Правова держава. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. Вип. 17. С. 67–73.

66. Копієвська О. Р. Суб'єкти права в системі правових відносин (сфера культури) // Правова держава. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 18. С. 139–145.

67. Копієвська О. Р. Ефективність правового регулювання регіональної культурної політики // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 36. С. 22–27.

68. Копієвська О. Р. Щодо реалізації культурної функції у країнах Європейського Союзу // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 37. С. 15–21.

69. Копієвська О. Р. Щодо проблеми реалізації основних функцій державного управління в сфері культури // Часопис Київського університету права, 2007. № 4. С. 30–35.

70. Копієвська О. Р. Правовий вплив на суспільні відносини в культурно-мистецькій сфері // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 38. С. 14–19.

71. Копієвська О. Р. Особливості реалізації культурної функції у Великобританії // Треті юридичні читання : матеріали Міжнар. наук. конф., Київ, 25–26 квітня 2007 р. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Т. 1. С. 66–68.

72. Копієвська О. Р. Правове регулювання культурного простору Франції як основа національної ідеї // Трансформація політичної системи: соціальні перетворення і законодавчий процес : Всеукр. теорет. й наук.-практ. конф. з правознавства, політології та соціології, Київ, 22 травня 2007 р. Київ, 2007. Т. IV. С. 49–50.

73. Копієвська О. Р. Організаційно-правове забезпечення мистецької творчості в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. Ужгород : Поліграф-центр Ліра, 2008. Вип. 9. С. 232–235.

74. Копієвська О. Р. До питання законодавчого регулювання культури в Україні // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. 2008. Вип. 47. С. 83–89.

75. Копієвська О. Р. Щодо проблем реалізації культурних прав та свобод людини в Україні // Ученые записки Таврийского национального университета им. В. И. Вернадского. Сер.: Юридические науки, 2008. Т. 21 (60), № 2. С. 106–112.

76. Копієвська О. Р. Проблеми реалізації культурної функції в Республіці Білорусь // Часопис Київського університету права. 2009. № 4. С. 32–37.

77. Копієвська О. Р. Система законодавства України про культуру в контексті культурних прав людини // Актуальні питання цивільного та господарського права. 2009. № 2. С. 4–12.

78. Копієвська О. Р. Проблеми реалізації культурної функції держави в контексті національних інтересів України // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2010. Вип. 39. С. 37–46.

АНОТАЦІЯ

Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора культурології за спеціальністю 26.00.06 – прикладна культурологія. Культурні практики – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Міністерство культури України, Київ, 2018.

У дисертаційній роботі досліджено еволюцію осмислення трансформаційних процесів у культурних практиках, систематизовано їх понятійні інтерпретації, виокремлено моделі трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., виявлено та обґрунтовано їх особливості в контексті глобального, глокального і локального. Здійснено аналіз розвитку й функціонування сфери культури з позиції глобальних впливів. Розкрито трансформацію загальної картини світу, окремих культурних матриць, культурного ландшафту й архітекτονіки міст, виявлено характерні локальні особливості, визначено їх перспективність у культурній розбудові України. Окреслено роль і значення соціокультурного картування в сучасних культурних практиках, виявлено його визначальне місце в репрезентації й організації культурно-дозвіллевого простору.

Розглянуто основні локальні особливості національної культури, які засновані на вільному виборі людини та мають вираження в традиціях, ментальності, національній ідеї. Окреслено основні групи стейкхолдерів культурних трансформацій, проаналізовано інституційні засади, організаційно-правові механізми реалізації культурної функції держави, визначено й охарактеризовано культуротворчу місію та потенціал базових соціокультурних інститутів щодо забезпечення й реалізації культурних потреб людини.

Ключові слова: трансформаційні процеси в культурних практиках, моделі трансформаційних процесів, глобалізація, глокалізація, локалізація, культурна матриця, культурний ландшафт, архітектоніка, соціокультурне картування, стейкхолдери культурних трансформацій.

SUMMARY

Kopiyevska O. Transformational Processes in the Cultural Practices of Ukraine: Global, Glocal Context and the Local Particularities (the end of XX – the beginning of XXI centuries). – The Qualifying Scientific Work on the Rights of the Manuscript.

Thesis for the Degree Doctor in Culturology, in Specialty 26.00.06 – Applied Culturology. Cultural practices – National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. Ministry of Culture of Ukraine. Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to the thematization of the concept of «cultural practices» in the scientific discourse. The works, which analyse the conceptual-categorical apparatus of the object and subject of the research, are systematized. Cultural practices are defined as the subject-practical activity of a person, concerned the sphere of meanings of his/her social being and individual life. Therefore, the person thinks, represents and realizes it within the limits of his/her available personalized value-sense horizon.

The author pays attention to the comprehension of transformational processes in cultural practices in their global, glocal and local contexts. The author has identified the following main models of the transformations: political, informational, economic models, models of transformation of subjectivity and value transformation, model of transformation in art.

The processes of development, implementation and functioning of cultural practices in their global dimension are analysed. It has allowed the author to consider the globalization influence on the transformation of the general picture of the world. The experience of transformation of actual cultural practices for European space are analysed in the glocal context. The creation of the European cultural matrix, the development of the cultural landscape and architectonics belong to such cultural practices. The issue of the preservation of their local features is actualized. The globality of the researched practices is considered as the ability to protect political territories and economic boundaries, to expand the spheres of action of administrative-territorial units, sociocultural institutions, cultural development and tourist attractiveness.

In the research, the author has determined and analysed the main local particularities of the domestic cultural practices, which are based on the free choice of a person and manifested in traditions, mentality and the national idea. The analysis of the phenomena of the tradition and mentality has allowed us to state that determining the main tasks and priorities of the state policy in the field of culture we should take into account their local particularities. The role of local features of the cultural practices in the process of securing the man's cultural needs is underlined.

The author's conception traces the modern way of the visual representation of functional components of the modern cultural-leisure spaces by the means of sociocultural mapping. The sociocultural mapping is considered as an effective communicative tool and as an informative information source for the popularization of the cultural services.

The author also pays attention to the analysis of the institutional practices, dealt with the securing the state's cultural function. In addition, the special role and importance of different stakeholders of cultural life are defined. The theories of stakeholding are analysed, using various criteria such as primary and secondary values, groups of influence and levels of responsibility. Their content is revealed. The necessity of introducing the term "stakeholder of cultural transformations" into the conceptual-categorical apparatus of the national Applied Culturology is proved. The decisive roles of the state and the civil society institutions in the realization of the state's cultural function, which is based on human solidarity, freedom of choice, creative initiatives, personal activity, interest and responsibility, are analysed.

The cultural-creative potential of the national cultural goods is considered. The organizational and legal practices, concerned their creation, implementation and popularization, are analysed. The cultural creative mission of the basic network of the cultural institutions is defined. Based on the factual material, the author has analysed the transformations of cultural practices in the individual cultural institutions and identified both its positive and negative trends. The conducted research has allowed finding out the effective cultural practices in the functioning of the studied institutions of culture and education. The decisive place among them belongs to the participation of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts in the project of the European Tempus Program "Towards Trust in Quality Assurance Systems" 516935-TEMPUS-1-2011 -1-FITEMPUS-SMGR. Its results have been implemented in the process of securing the quality of cultural and artistic education in Ukraine.

Key words: cultural practices, transformational processes, globalization, glocalization, localization, sociocultural mapping, stakeholders of cultural transformations.

Підп. до друку 21.08.2018 р. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 2,1. Зам. 193. Тираж 100.

Видавець і виготовлювач

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.